

Utvärdering av Höjeåprojektet

John Strand, Hushållningssällskapet Halland, på uppdrag av Höje å vattenråd

En extern, oberoende utvärdering av Höjeåprojektet avseende bl.a.:

- Genomförda åtgärder i förhållande till uppsatta mål
- Anlagda våtmarkers utformning och effektivitet för olika ekosystemtjänster
- Kostnadseffektivitet
- Organisation/samarbetsform och arbetssätt
- Slutsatser/omdöme

Två delar särskilt värda att lyftas fram

1) Goda resultat vad gäller våtmarkers ekosystemtjänster

- Näringsrening
- Biologisk mångfald
- Rekreation
- Undervisning/forskning

2) Höjeåprojektets betydelse som pionjärprojekt

- Avrinningsområdesperspektiv
- Långsiktighet
- Markägarförankring
- Uppföljning och monitoring

Framför allt 1 i ljuset av 2...

Eventuellt smolk i bågaren

- 1) Skötselåtgärder något eftersatt
- 2) Resultaten borde spridas mer

Hektarmålen, våtmarker

Höjeåprojektet 1; målsättning 80 hektar

Höjeåprojektet I	Antal våtmarker (st)	Total yta (ha)
Etapp 1	34	33,28
Etapp 2	19	23,75
Etapp 3	16	18,21
Totalt	69	75,24

Vattenyta + kringliggande mark

Totalt	110 ha

Höjeåprojektet 2; målsättning 18-24 ha utöver restaurering av Fels mosse

Utfall	
Våtmarksyta	13 ha
Fels mosse	20 ha

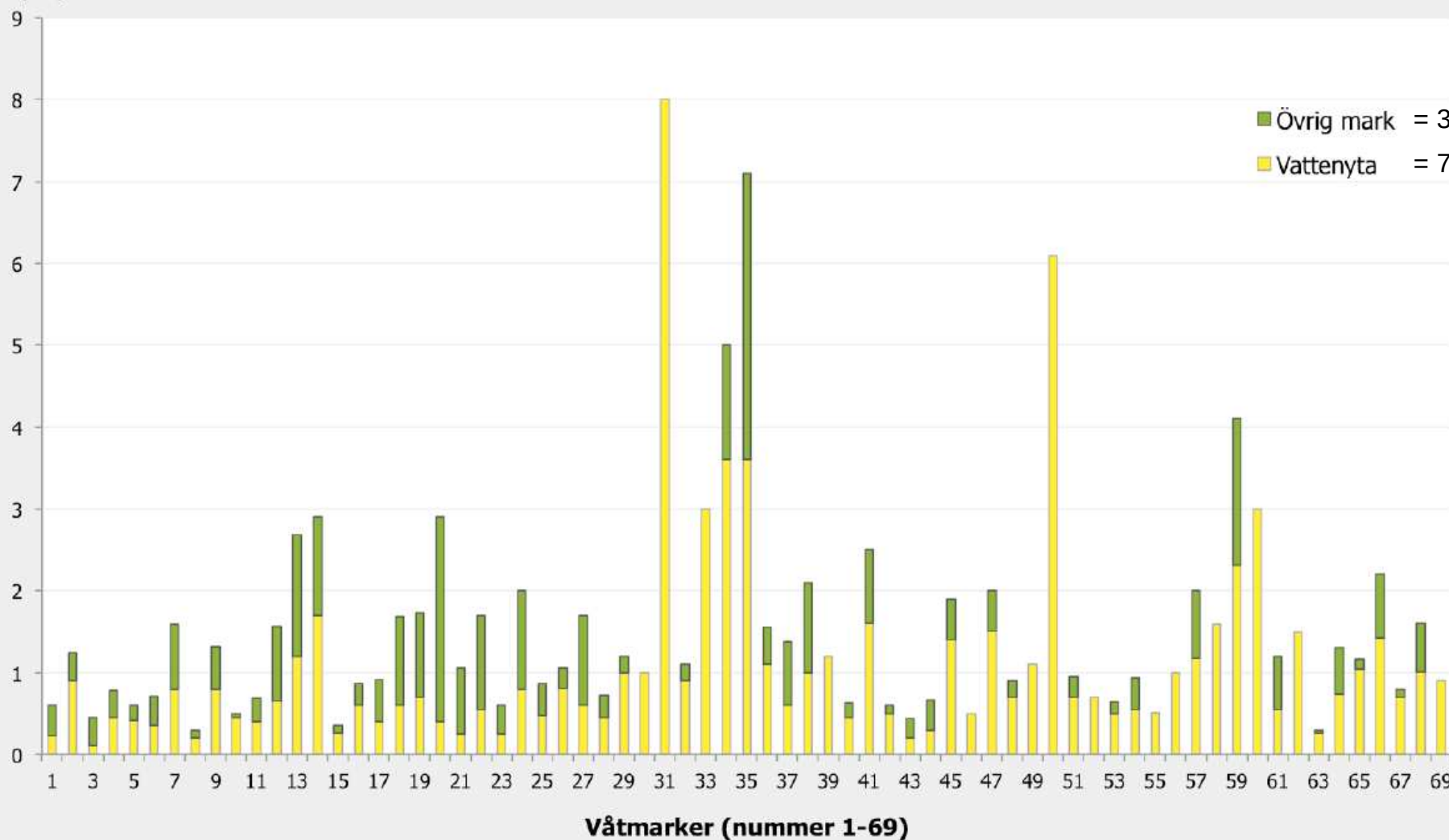
Hektarmålen, skyddszoner

Höjeåprojektet I	Yta (ha)		Sträcka (km)	
	Mål	Anlagt	Mål	Anlagt
Etapp 1	22	21,7	44	40,5
Etapp 2	11	20,8	22	33,5
Etapp 3	20	0	40	0
Totalt	53	42,5	106	74
EU-skyddszoner 1999	-	59	-	98
EU-skyddszoner 2003	-	47	-	78

Storlek
(ha)

Storlek på anlagda våtmarker - Höjeåprojektet I

Övrig mark = 35 ha
Vattenyta = 75 ha

Näringsrening

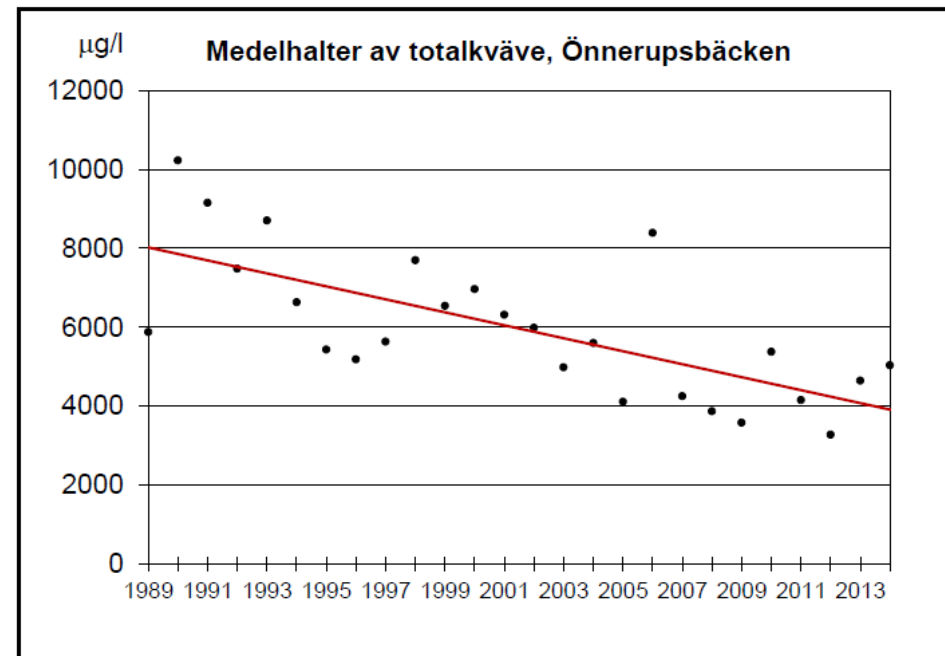
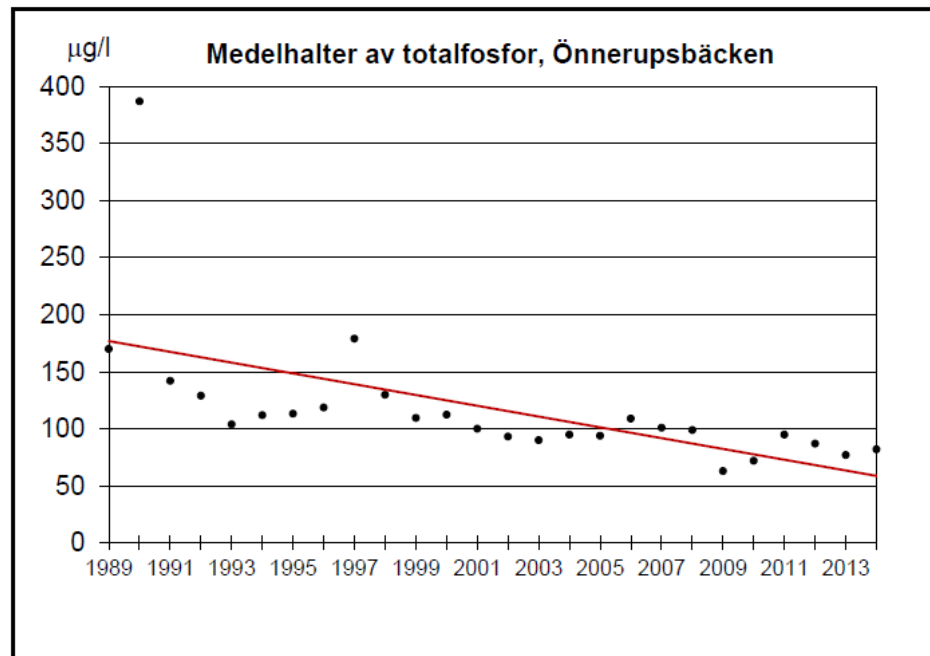

Antagen rening i målsättning vid 80 ha anlagd yta: $1000 \text{ kg N/ha*år} \rightarrow 80 \text{ ton N}$

Faktisk (beräknad) rening : $560 \text{ kg N/ha*år} + 22 \text{ kg P/ha*år} \rightarrow 49\text{-}62 \text{ ton N/år} + 2.5 \text{ ton P/år}$

Årlig transport 2003-2014; 320 - 880 ton kväve och 3,4-12 ton fosfor

Den årliga reningen motsvarar då 4-20 % av N-transporten och 20-70 % av P-transporten

Omfattande inventeringsarbete:

- Fåglar
- Vegetation
- Bottenfauna
- Fisk

Aktiv utsättning av hotade vattenväxter

Tabell 1. Samtliga våtmarker som ingått i 2013 års biologiska uppföljningsstudier, deras ålder och antalet påträffade våtmarksanknutna arter av växter, bottenfauna, fåglar samt totalt.

Inventerade dammar	Ålder 2013	Yta (m ²)	Växtarter	Bottenfauna-arter	Fågelarter (häckande)	Antal arter Totalt
H35, Björnstorp, Ettarp	19	36000	49	46	18 (10)	113
H50, Kannikemarken 1:1	14	61000	37	43	27 (14)	107
H14, Dalby 21:27	20	17000	31	55	16 (9)	102
H13, Knästorp 2:7, S:2	20	10200	37	44	17 (10)	98
H62, Dalby 25:2	11	14900	38	47	9 (5)	94
H73, Alberta 2:50	1	10000	41	44	5 (3)	90
H59, Lunnarp 2:7	11	23100	37	35	17 (8)	89
H66, Fjellie 8:3	11	14200	30	43	16 (9)	89
H74, S Ugglarp 1:1	1	7000	36	42	5 (2)	83
H68, Borgeby 16:8	10	10100	26	40	15 (4)	81
H58, Ladugårdsmarken	12	15900	31	35	8 (4)	74
H41, Äspet 1:26	16	15000	29	21	16 (4)	66
H6, Dalby 10:2	21	3500	23	32	6 (3)	61
H69, Gullåkra 1:1 m fl	10	9000	11	32	7 (5)	50
H38, Genarpsdammen	17	10000	36	39	-	
H60, Nöbbelöv	11	30000	-	-	17 (11)	
Medelvärde			33	40	13 (7)	87

Bandnate. Foto från Reuterskiöld 2015.

Table 4

Monitoring reports on biodiversity of constructed wetlands (CW) in Sweden.

No. of CWs surveyed in studies	Organism group studied	No. of years monitored	Authors
51	Birds	1–7	Granbom et al. (2001)
20	Birds	2	Strand (2007)
21	Birds	2–12	Hammar (2006)
31	Birds	2–7	Hammar (2004)
34	Amphibians	1	Almhagen (2006)
48	Amphibians	1	Nyström & Stenberg (2009)
65	Amphibians (<i>Triturus cristatus</i>)	1	Stenberg and Nyström (2008a)
40	Amphibians (<i>Triturus cristatus</i>)	1	Stenberg and Nyström (2008b)
19	Amphibians	1	Proits (2005)
36	Invertebrates	1–2	Torle (2002)
12	Invertebrates (<i>Dytiscidae</i>)	1	Lundkvist et al. (2001)
36	Invertebrates	1	Thiere et al. (2009)
109	Invertebrates (<i>Odonata</i>)	1	Svensson et al. (2004)
15	Invertebrates, Macrophytes	1	Reuterskiöld et al. (2003)
15	Macrophytes	1	Fjäder (2008)
28	Macrophytes	1–2	Reuterskiöld (2001)
13	Phyto – and Zoo plankton	1	Ljungblom (2002)

Det har visats att åtgärderna i Höjeå- (och Kävlingeåprojektet) haft direkt påverkan på den svenska rödlistan

Table 5

Wetland species found breeding in the survey, functional groups (see text for explanation) and the occurrence of species in the red list with threat categories (Granbom et al., 2001; Hammar, 2004, 2006; Gärdenfors, 2010).

Breeding species	Functionalgroup	Red listed			Trend	2015
		2000	2005	2010		
Little grebe (<i>Tachybaptus ruficollis</i>) smådopping	"Water" species	VU			↑	
Red-necked Grebe (<i>Podiceps grisegena</i>)	"Water" species					
Mute Swan (<i>Cygnus olor</i>)	"Water" species					
Whooper Swan (<i>Cygnus cygnus</i>)	"Water" species					
Greylag Goose (<i>Anser anser</i>)	"Water" species					
Common Shelduck (<i>Tadornatadorna</i>)	"Water" species					
Common Teal (<i>Anas crecca</i>)	"Water" species					
Mallard (<i>Anas platyrhynchos</i>)	"Water" species					
Gadwall (<i>Anas strepera</i>) snatterand	"Water" species	NT			↑	
Garganey (<i>Anas querquedula</i>) årta	"Water" species	VU	VU	VU	→	VU
Northern Shoveler (<i>Anas clypeata</i>) skedand	"Water" species	NT	NT		↑	
Common Pochard (<i>Aythya ferina</i>) brudand	"Water" species	VU	NT	NT	↗	VU
Tufted Duck (<i>Aythya fuligula</i>)	"Water" species					
Common Goldeneye (<i>Bucephala clangula</i>)	"Water" species					
Eurasian Marsh Harrier (<i>Circus aeruginosus</i>)	"Reed" species					
Common Moorhen (<i>Gallinula chloropus</i>)	"Water" species					
Common Coot (<i>Fulica atra</i>)	"Water" species					
Eurasian Oystercatcher (<i>Haematopus ostralegus</i>)	"Land" species					
Pied Avocet (<i>Recurvirostra avosetta</i>) skärfläcka	"Land" species	NT			↑	
Little Ringed Plover (<i>Charadrius dubius</i>) m. strandpipare	"Land" species	NT			↑	
Common Ringed Plover (<i>Charadrius hiaticula</i>)	"Land" species					
Northern Lapwing (<i>Vanellus vanellus</i>)	"Land" species					
Eurasian Curlew (<i>Numenius arquata</i>) storspov	"Land" species	NT	NT	VU	↘	NT
Common Redshank (<i>Tringototanus</i>)	"Land" species					
Black-headed Gull (<i>Larus ridibundus</i>)	"Water" species					
Common Tern (<i>Sterna hirundo</i>)	"Water" species					
Yellow Wagtail (<i>Motacilla flava flava</i>) gulärta	"Land" species	NT		VU	↑↓	
Sedge Warbler (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	"Reed" species					
Marsh Warbler (<i>Acrocephalus palustris</i>)	"Reed" species					
Eurasian Reed Warbler (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	"Reed" species					
Reed Bunting (<i>Emberiza caesia</i>)	"Reed" species					
Nr of red listed species		9	4	4		3

Threat categories: NT = near threatened, VU = vulnerable (IUCN, 2001).

Exempel: Nöbbelövs mosse (data från Artportalen)

60 fågelarter med häckningskriterier 2014-2016

12 rödlistade arter varav 4 hotade

Fåglar (60)

5. Kricka <i>Anas crecca</i> LINNAEUS, 1758
6. Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i> LINNAEUS, 1758
7. Ärta <i>Anas querquedula</i> LINNAEUS, 1758 VU
8. Skedand <i>Anas clypeata</i> LINNAEUS, 1758
9. Vigg <i>Aythya fuligula</i> (LINNAEUS, 1758)
10. Knipa <i>Bucephala clangula</i> (LINNAEUS, 1758)
11. Rapphöna <i>Perdix perdix</i> (LINNAEUS, 1758) NT
12. Fasan <i>Phasianus colchicus</i> LINNAEUS, 1758
13. Gråhakedopping <i>Podiceps grisegena</i> (BODDAERT, 1783)
14. Brun kärrhök <i>Circus aeruginosus</i> (LINNAEUS, 1758)
15. Ormvråk <i>Buteo buteo</i> (LINNAEUS, 1758)
16. Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i> LINNAEUS, 1758
17. Rörhöna <i>Gallinula chloropus</i> (LINNAEUS, 1758)
18. Sothöna <i>Fulica atra</i> LINNAEUS, 1758
19. Mindre strandpipare <i>Charadrius dubius</i> SCOPOLI, 1786
20. Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i> (LINNAEUS, 1758)
21. Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i> (LINNAEUS, 1758)
22. Dubbelbeckasin <i>Gallinago media</i> (LATHAM, 1787) NT
23. Rödbena <i>Tringa totanus</i> (LINNAEUS, 1758)
24. Skrattnås <i>Chroicocephalus ridibundus</i> (LINNAEUS, 1758)
25. Fisktärna <i>Sterna hirundo</i> LINNAEUS, 1758
26. Ringduva <i>Columba palumbus</i> LINNAEUS, 1758
27. Gök <i>Cuculus canorus</i> LINNAEUS, 1758
28. Sånglärka <i>Alauda arvensis</i> LINNAEUS, 1758 NT
29. Hussvala <i>Delichon urbicum</i> (LINNAEUS, 1758) VU
30. Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i> (LINNAEUS, 1758) NT
31. Gulärta <i>Motacilla flava</i> LINNAEUS, 1758
32. Sädesärta <i>Motacilla alba</i> LINNAEUS, 1758
33. Gårdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i> (LINNAEUS, 1758)

34. Järnsparv <i>Prunella modularis</i> (LINNAEUS, 1758)
35. Näktergal <i>Luscinia luscinia</i> (LINNAEUS, 1758)
36. Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i> (S.G. GMELIN, 1774) NT
37. Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i> (LINNAEUS, 1758)
38. Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i> (LINNAEUS, 1758) NT
39. Koltrast <i>Turdus merula</i> LINNAEUS, 1758
40. Taltrast <i>Turdus philomelos</i> C.L. BREHM, 1831
41. Vassångare <i>Locustella luscinioides</i> (SAVI, 1824) NT
42. Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i> (LINNAEUS, 1758)
43. Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i> (BECHSTEIN, 1798)
44. Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i> (HERMANN, 1804)
45. Trastsångare <i>Acrocephalus arundinaceus</i> (LINNAEUS, 1758) NT
46. Härmsångare <i>Hippolais icterina</i> (VIEILLOT, 1817)
47. Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i> (LINNAEUS, 1758)
48. Törnsångare <i>Sylvia communis</i> LATHAM, 1787
49. Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i> (BODDAERT, 1783)
50. Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i> (LINNAEUS, 1758)
51. Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i> (BECHSTEIN, 1793)
52. Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i> (VIEILLOT, 1817)
53. Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i> (LINNAEUS, 1758)
54. Blåmes <i>Cyanistes caeruleus</i> (LINNAEUS, 1758)
55. Talgoxe <i>Parus major</i> LINNAEUS, 1758
56. Stare <i>Sturnus vulgaris</i> LINNAEUS, 1758 VU
57. Bofink <i>Fringilla coelebs</i> LINNAEUS, 1758
58. Grönfink <i>Carduelis chloris</i> (LINNAEUS, 1758)
59. Hämpling <i>Carduelis cannabina</i> (LINNAEUS, 1758)
60. Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i> (LINNAEUS, 1758) VU

Data från 2013-2016

110 rapportörer

5 889 fynd

160 arter

Data från 2016:

Ca 55 rapportörer

1 506 fynd

124 arter rapporterade

Nöbbelövs mosse

En Höje å-våtmark med otaliga ekosystemtjänster

foto från förskolan
Småstads hemsida

foto från Fiskejournalens hemsida

foto från Naturskolans hemsida

foto från Skånes Isseglarklubbs hemsida

foto från Lunds kommuns hemsida

Ca 22-31 kr/kg N om kvävereningen ensamt ska bära hela kostnaden

Kostnadsfördelning mellan ekosystemtjänsterna?

Kväve (75%), Fosfor (5%), biologisk mångfald och rekreation (20%):

17 kr/kg N

27 kr/kg P

2 450 kr/ha*år för biologisk mångfald och rekreation (20 års avskrivningstid)

Jämförelse med andra åtgärder för minska kvävetransport till recipienter:

- ekologisk produktion = 1 558 kr/kg
- fånggrödor och vårbearbetning = 119 kr/kg

(data från Andersson m.fl 2009. Slututvärdering av Miljö- och landsbygdsprogrammet 2000-2006 - vad fick vi för pengarna? Rapport SLU)

Först, störst och bäst!

En mycket lyckad kombination av:

- 1) framsynta och engagerade beslutsfattare och tjänstemän från kommunerna (Lomma, Lund, Staffanstorps kommuner) samt vattendragskommitté/vattenråd (Höje å)
- 2) en mycket kompetent genomförandeorganisation (Ekologgruppen)

, vilket tillsammans har mynnat ut i ett pionjärprojekt som kan och har använts som blåkopia för andra våtmarksprojekt

Som ringar på vattnet...

